

ŠIUOLAIKINIAI MIGRACIJOS PROCESAI IR JŲ ĮTAKA LIETUVOS DARBO RINKAI

Antanas Janušauskas, Egidijus Nedzinskas, Arvydas Uleckas, Povilas Vepšta

Mykolo Romerio universitetas

Anotacija

Straipsnio tikslas – atlikti šiuolaikinės migracijos analizę ir nustatyti kokią įtaką imigracija daro Lietuvos darbo rinkai. Darbe atlikta asmenų migracijos problemas atspindinčios mokslinės literatūros analizė ir nustatyti pagrindiniai migraciją įtakojantys veiksniai. Dabartinis Lietuvoje egzistuojantis teisinis reglamentavimas, susijęs su asmenų migracija ir, ypač iš trečiųjų (ne ES) šalių įdarbinimu, vertintinas kaip tinkamas ir užtikrinantis galimybę išvengti neigiamų imigracijos padarinių. Efektyvus šalies pasinaudojimas migracijos teikiama galimybėmis tiesiogiai priklauso nuo to, kaip sėkmingai migrantai integruojasi priimančiojoje visuomenėje. Todėl reikia gerinti migrantų integraciją į darbo rinką, taip pat kiek įmanoma efektyviau išnaudoti ES paramos teikiamas galimybes ir bendradarbiavimą su socialiniais partneriais.

Atlikta pastarųjų metų imigrantų analizė šalyje išryškino galimus Lietuvos Respublikos interesus imigracijos politinėje ir ekonominėje erdvėje. Taip pat išanalizuoti Lietuvos darbo rinkos poreikiai ir perspektyvos sietinios su imigracija ir ištirtas imigracijos poveikis Lietuvos rinkai. Teigtina, kad Lietuvai papildomų darbuotojų poreikis galėtų būti patenkintas pritraukiant darbingo amžiaus imigrantus ne iš ES valstybių narių – Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos, kadangi šiose valstybėse žemesnis pragyvenimo lygis. Esant darbo jėgos trūkumui šalyje, ekonominiu požiūriu imigrantai daro teigiamą įtaką darbo rinkai, nes konkuruodami tarpusavyje jie nulemia pigią darbo jėgą.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: migracijos procesai, imigrantai, darbo rinka

Įvadas

Migracijos sąvoka apima bet kokių žmonių judėjimą – vienoje valstybėje ar kertant jų sienas; ilgą ar trumpą laikotarpį; savanorišką arba priverstinę; ieškant kitos darbo ar bedarbystės vietos; legalią ir nelegalią; migraciją siekiant pakeisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką. Taigi migracija klasifikuojama pagal judėjimo priežastis, laiką, vietą, teisinį statusą ir pan. Migracija keičia žmonių ir valstybių gyvenimus. Gyventojams migracija yra galimybė pagerinti savo gyvenimo sąlygas keičiant gyvenamąją ir darbo vietą, valstybėms – imigrantai naujos darbo jėgos šaltinis. Tarptautinė migracija – judėjimas per valstybių sienas – paprastai valstybių kontroliuojama. Valstybės sprendžia kiek, kaip ir kokių žmonių įsileisti arba kaip stabdyti migracijos procesus. Nuo migracijos reiškinio vertinimo ir migracijos aiškinimo priklauso ir konkrečios valstybės taikomų priemonių pasirinkimas. Vidinė Europos Sąjungos (toliau – ES) darbuotojų migracija – tai viena iš keturių laisvių, suvienijančių ES valstybių narių rinkas (Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams 2006). Laisvas darbuotojų judėjimas įtvirtintas ES sutartyse, skatinamas priimant ES teisės aktus, kurie užtikrina, kad atvykę iš kitų valstybių narių darbuotojai nebūtų diskriminuojami, vykdomos įvairios darbuotojų mobilumo skatinimo programos. Jungtinių Tautų duomenimis, ne savo gimtojoje šalyje šiuo metu gyvena nuo 185 mln. iki 192 mln. žmonių. Tai sudaro 2,9 proc. viso pasaulio gyventojų (Kasnauskienė 2006).

Atsižvelgiant į Vakarų šalyse susidariusias realijas imigracijos politikos klausimais mūsų šalyje priimtas naujas Įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties (Lietuvos Respublikos Įstatymas dėl užsieniečių teisinės

padėties 2004), kuris turėtų užtikrinti ne tik bendrą užsieniečių ir prieglobsčio prašytojų teisinę padėties reglamentavimą, bet ir atvykstančiųjų ne iš ES valstybių imigrantų integraciją bei natūralizaciją Lietuvoje. Sociologinių apklausų duomenimis Lietuvos visuomenė kol kas nepasirengusi susitaikyti su globalizacijos pasekmėmis ir nepakankamai tolerantiškai vertina užsieniečių buvimą Lietuvoje, profesinės sąjungos prieštarauja trečiųjų valstybių piliečių atvykimui dirbti į Lietuvą, todėl būtina aiškinti, kad užsieniečių atvykimas ir gyvenimas Lietuvoje gali būti naudingas tiek ekonominiu, tiek socialiniu, tiek daugiakultūros visuomenės formavimosi požiūriu.

Tačiau imigracija senosiose ES valstybėse narėse suvokiama taip pat kaip ir didžiausias iššūkis, nes imigrantai esą užima šalies piliečių darbo vietas ir atima jų socialines garantijas. Imigracijos problemą atskleidžia ir Vakarų valstybių griežti imigraciniai įstatymai. Didžiausią problemą senosios ES valstybės narės kelia darbo jėgos antplūdis iš naujųjų Sąjungos narių. Pastaruoju metu kaip tik ES institucijų dėmesio centre turėtų būti darbo rinkos ir imigracijos politika. Iš esmės analitikai siūlo labiau atsižvelgti į ES piliečių poreikius ir lūkesčius, t. y. didinti ES institucijų atsakomybę jiems.

Šio straipsnio tikslas – atlikti šiuolaikinės migracijos analizę ir nustatyti kokią įtaką imigracija daro Lietuvos darbo rinkai.

Globali migracija ir ją įtakojantys veiksniai

Migracija yra sudėtingas, sunkiai apibūdinamas ir išmatuojamas procesas. Prie klasikinių migracijos apibrėžimų priskirtini šie: migracija yra asmenų persikėlimas santykinai ilgą laikui, gana dideliu atstumu; gyvenamosios vietos keitimas visam ar tam

tikram laikui kertant teritorines ribas. Nors šie migracijos apibūdinimai nėra identiški ir ganėtinai neapibrėžti, tačiau juose vyrauja du pagrindiniai kriterijai: erdvės (gyvenamosios vietos pakeitimas) ir laiko (persikėlimas tam tikram laikui) dimensijos (Stockwell, Groat 1984, Daugherty, Kammeyer 1995), Petersen, Petersen 1986; Moiseenko 1994). Per pastaruosius keletą dešimtmečių technologijų ir komunikacijų progresas labai išplėtė gyventojų mobilumo/migracijos galimybes. Šiuo metu migracija suprantama gerokai plačiau. Konkrečiame nacionalinio lygmens politiniame, socialiniame, ekonominiame kontekste migracijos (migracijos tipų) apibrėžimai labai varijuoja (Weiss 2003).

Politiniu, statistiniu lygmeniu bandoma susitarti dėl įvairių migracijos tipų apibūdinimo. Pagal Jungtinių Tautų rekomendacijas dėl tarptautinės migracijos statistikos, ilgalaikis (long-term) migrantas yra asmuo, kuris pakeitė gyvenamąją vietą ne trumpesniam nei 12 mėnesių periodui (United Nations 1998), t. y. kai tikslo šalis tampa jo nauja gyvenamąja vieta. Šiomis rekomendacijomis siekiama apibrėžti statistinius migracijos kriterijus, migracijos procesų vertinimo vienodumą ir palyginamumą. Tačiau reikia pastebėti, kad tik labai mažai šalių ši ilgalaikio (permanentinio) migranto apibrėžimą naudoja nacionalinėje statistikoje (Thorogood 2005). Todėl dažniausiai migracijos statistikoje ir tyrimuose pateikiami vertinamų migracijos tipų apibrėžimai.

Gyventojų migracija (teritorinis mobilumas) į įvairius tipus pirmiausia skirstoma pagal persikėlimo trukmę: ilgalaikė, pastovi (long-term, permanent), trumpalaikė, laikina (short-term, temporary), sezoninė, turistinė ir pan. Pagal legalumą migracija gali būti skirstoma į oficialią/legalią/reguliarią (official/legal/orderly), nelegalią/nedeklaruotą (irregular/undeclared). Pagal persikėlimo kryptį/vietą – į vidinę, išorinę/tarptautinę, lokalią. Pagal migracijos pobūdį/motyvus – darbo, mokymosi, šeiminei (šeimų susijungimas). Pagal migrantų kvalifikacijos išsaugojimą – „protų nutekėjimo“ (brain drain), „protų praradimo/švaistymo“ (brain waste), „rankų nutekėjimo“. Pagal apsisprendimo savarankiškumą – savanorišką (voluntary), priverstinę (forced), deportaciją/prievartinę (deportation/forcible). Pagal migracijos srautų kryptį konkrečios šalies atžvilgiu – į emigraciją/išvykimą, imigraciją/atvykimą, grįžtamąją migraciją (return migration). Pagal ekonomines migracijos priežastis – ekonominę, darbo, komercinę migraciją ir pan. Pagal politines migracijos priežastis – repatriaciją, pabėgėlių srautus, kolonizacijos/dekolonizacijos migraciją. Pagal organizacinį pobūdį – organizuota/institucionalizuota, savarankiška ir pan. Pagal kriminogeninį pobūdį – prekybą žmonėmis (trafficking) ir t. t. Šie įvairūs migracijos tipai gali sutapti. Konkretus migracijos atvejis gali būti priskirtas įvairiems tipams (pvz., trumpalaikė nedeklaruota darbo migracija – trumpalaikis išvykimas į užsienį nelegaliam darbui ir pan.).

Migracijos priežastims aiškinti ir skirtos pagrindinės migraciją aiškinančios teorijos: neoklasikinė ekonomikos, dviejų darbo rinkų, migracijos tinklo, migracijos sistemų ir pasaulio sistemų. Panagrinėkime šias teorijas.

Pagal neoklasikinę ekonomikos teoriją migraciją veikia „stūmimo“ ir „traukos“ jėgos (Castles, Miller

2003). Pagrindinis makroekonominis migracijos veiksnys yra darbo jėgos paklausos ir pasiūlos skirtumai tarptautinėse rinkose, migracijos priežastis – skirtingas darbo užmokestis skirtingose valstybėse. Remiantis šia teorija pajamų skirtumui sumažėjus prarandamos paskatos migracijai ir ji mažėja. Mikro lygyje ši teorija vertina, jog kiekvienas individas individualiai priima sprendimą, kaip prisitaikyti prie situacijos, ir veikia pagal individualią sąnaudų-naudos analizę. Jeigu nauda viršija sąnaudas – priimamas sprendimas migruoti. Pabrėžiama, kad pagrindinę vietą užima atlyginimo naudos veiksnys.

Dviejų darbo rinkų teorija teigia, jog valstybėje egzistuoja dvi darbo rinkos: pirmoji – suteikianti aukštas pajamas, išsilavinusiems vietiniams gyventojams skirta darbų rinka; antroji – pavojingų, mažai apmokamų darbų, kurių nenori imtis vietiniai gyventojai, rinka. Todėl tokias darbo vietas užima migrantai (Douglas, Massey 1993).

Migracijos tinklo teorija migracijos srautus aiškina kaip save generuojantį veiksnį – migrantai suteikia ne tik informacijos apie darbo rinkos situaciją, įsidarbinimo, atlyginimo, apgyvendinimo galimybes, pateikia savo patirtis, bet ir patys savanoriškai ar kaip komercinę paslaugą suteikia informaciją ar teikia kitas paslaugas. Augant migrantų skaičiui mažėja ir migracijos sąnaudos – randasi ir pinga legalūs ar nelegalūs migracijos keliai; komunikacija su išvykimo valstybe; pinigų persiuntimo procedūros ir kt. (Kaczmarczyk, Okulski 2005).

Pagal Migracijos sistemų teoriją – migracija – tai makro ir mikro struktūrų tarp dviejų teritorijų sąveikos rezultatas. Makro struktūromis laikomi – instituciniai veiksniai, o mikro struktūros tai pačių migrantų įsitikinimai, praktikos ir tinklai. Šie du lygmenys jungiasi įvairiais tarpiniais mechanizmais. Ši šiuo metu populiari teorija pripažįsta, kad kartais sunku atskirti mikro ir makro lygmenis ir įvardyti jų sąveiką, ir kad dažnai ši sąveika persidengia.

Pasaulio sistemų teorija teigia, kad migraciją lemia darbo jėgos judėjimas iš periferijos į centrą. Periferija laikomi besivystantys, ne rinkos ekonomikos regionai, centras – kapitalistinės, poindustrinės valstybės. Centras ir periferija susiję kultūriniais, prekybos, kalbiniais ir kitais saitais (Douglas, Massey 1993).

Nagrinėtos migracijos teorijos aiškina, kodėl, kur ir kaip žmonės migruoja, kokios priežastys skatina pakeisti nuolatinę gyvenimo vietą, ar laikinai ieškoti kitos gyvenimo ar darbo vietos. Migracijos teorijos išskiria šiuos bendruosius veiksnys, veikiančius gyventojų migraciją: demografinius, socialinius-kultūrinius, politinius ekonominius, psichologinius saugumo geografinius ir kitus veiksniai.

Pasak M. Okulski ir P. Kaczmarczyk (2005), makro rodiklių, kitaip tariant, struktūrinių rodiklių, analizė demonstruoja tik migracijos potencialą. Jis teigia: „Tokie rodikliai kaip pajamų skirtumai, atlyginimų ar nedarbo lygis yra labai svarbūs potencialiems migrantams, tačiau nenulemia jų sprendimų“. Didelis skirtumas tarp potencialių migrantų ir migravusiųjų tik patvirtina šią hipotezę.

Verbosky S. straipsnyje „Immigration in France: The Economics and Politics of a Sensitive Issue“ (2006), teigia, jog Prancūzija visada pasižymėjo ženkliais imigracijos srautais. Ryškus imigracijos srautų suaktyvėjimas buvo pastebimas pasaulinių karų metais ir

pokario laikotarpiu, siekiant patenkinti darbo jėgos poreikius. Dauguma imigrantų atvykdavo iš tuometinių (dabar jau buvusių) Prancūzijos kolonijų Afrikoje ir Azijoje. Autorė, tyrusi migracijos poveikį Prancūzijai, pažymi, kad, skirtingai nei kitose šalyse, kurios susidūrė su didelėmis migracijos bangomis, Prancūzijoje vyravo ypač ryški migracijos kryptis „iš pietų į šiaurę“. Ji lėmė atvykėlių tautinę ir rasinę sudėtį – Prancūzijoje daugiausia imigrantų yra būtent iš Afrikos šalių, daugiausia buvusių Prancūzijos kolonijų. Šiuo metu imigrantai sudaro apie 10 proc. visų gyventojų. Prancūzija taip pat išsiskiria kaip šalis, kurioje pagrindinė migracijos priežastis – šeimų susijungimas, t. y. net du trečdaliai visų imigrantų atvyksta pas jau seniau čia gyvenančius šeimos narius. Straipsnyje akcentuojamos ir Prancūzijoje ypač ryškios socialinės problemos, kylančios dėl aukšto imigrantų nedarbo lygio bei neigiamo visuomenės požiūrio į atvykėlius. Dėl šių priežasčių imigrantams ypač sunku integruotis į Prancūzijos visuomenę. Sunkiai vykstanti integracijos procesą iliustruoja ir riaušės, kilusios Prancūzijoje 2005 metais, kuriose vadinamieji „antrosios kartos imigrantai“, jau gimę Prancūzijoje (daugiausiai jauni asmenys), reiškė nepasitenkinimą „rasistiškai nusiteikusia šalies visuomene“.

Svarbus migracijos tyrimų aspektas yra migracijos veiksnių vertinimas. Galima teigti, kad žmonės migruoja tikėdamiesi, jog jų gyvenimas naujoje vietoje bus geresnis. Neveikiant kokioms nors papildomoms jėgoms, asmens sprendimas migruoti remsis dviejų vietovių pranašumų ir trūkumų subjektyviu vertinimu, t. y. vietovės, kurioje asmuo gyvena, ir vietovės, į kurią jis ketina migruoti. Tai leidžia teigti, kad vienu metu migraciją lemia dvejopi veiksniai: išstumiantys iš vietovės, kurioje asmuo konkrečiu momentu gyvena (išstumiantys/stūmos veiksniai – push factors), ir pritraukiantys – į vietovę, kur asmuo ketina migruoti (pritraukiantys/ traukos veiksniai – pull factors). Pagal prigimtį šie veiksniai gali būti įvairaus lygmens. Jie gali veikti visos šalies mastu (makrolygmuo), bendruomenės, giminės, šeimos lygmeniu (mezolygmuo) ar individo lygmeniu (mikrolygmuo). Paprastai migraciją vienu metu lemia abiejų rūšių veiksniai: tiek stūmos, tiek traukos. Taigi yra dvi šalys, tarp kurių migruoja asmuo, nusprendęs išvykti. Kai veiksniai labai stiprūs, gali formuotis migracijos srautai (migracijos srautas yra didelis skaičius žmonių, kurie per tam tikrą laiką išvyko iš vienos vietovės ir nuvyko į kitą tą pačią vietovę). Stūmos ir traukos veiksniai konkrečiu atveju reiškiasi kaip įvairūs ekonominiai, socialiniai, politiniai, etniniai/kultūriniai, gamtiniai/klimatiniai, populiacijos/demografiniai/šeiminiai veiksniai. Nėra universalios migracijos teorijos, kuri paaiškintų migracijos prigimtį, veiksnius, srautų formavimąsi. Įvairios teorijos aiškina migracijos proceso sudedamąsias dalis ir aspektus. Daugiau nei prieš šimtą metų Ravenstein'as, suformulavęs migracijos dėsnius, pareiškė, kad svarbiausios migracijos priežastys yra ekonominės. Jo idėjos tapo vėlesnių migracijos teorijų pagrindu ir pasitvirtina šiuolaikiniame gyvenime (Daugherty, Kammeyer 1995). Tačiau pastaruoju metu įvairuojant migracijai, plečiasi ir migracijos procesus

aiškinančių teorijų ribos. Migraciją tiria keletas mokslo šakų. Tai praplečia migracijos supratimą, galimybes išsiaiškinti specifinių migracijos tipų prigimtį, procesą, pasekmes. Tačiau ir kitų mokslų migracijos teorijų prieigose ekonominio požiūrio akcentai lieka svarbūs.

Ekonominės perspektyvos požiūriu tarptautinė migracija yra mechanizmas, leidžiantis perskirstyti darbą. Vadovaujantis šiuo požiūriu tarptautiniai migrantai yra dirbantieji. Tokiu atveju ekonominės migracijos teorijos pirmiausia aiškina darbo migraciją lemiančius veiksnius. Viena pagrindinių ir seniausių šios teorijos idėjų yra ta, kad darbo migraciją formuoja skirtumai tarp įvairių vietovių darbo pasiūlos ir paklausos. Migracijos srautai driekiasi iš žemo darbo užmokesčio šalių į aukšto darbo užmokesčio šalis (Weiss 2003). Dar Ravenstein'as (2006), savo knygoje „Migracijos įstatymai“ teigė, kad daugumos žmonių siekimas geriau save materialiai aprūpinti yra svarbiausias veiksnys, sąlygojantis migraciją. Jo nuomone, ekonominiai motyvai yra pirminiai migracijos motyvai.

Kitas migraciją skatinantis veiksnys susijęs su modernioms visuomenėms būdingu darbo rinkos išsišakojimu. Intensyviuose kapitalo sektoriuose darbininkai gauna nuolatinius darbus, jie gerai apmokomi tam, kad didėtų produktyvumas ir galėtų naudotis naujausia technika. Tačiau kai užduotims atlikti reikia fizinės darbo jėgos, joms įvykdyti užtenka ribotų įgūdžių/kvalifikacijos, toks darbas dažnai yra laikinas. Žmonės, atliekantys šiuos darbus, rizikuoja būti atleisti depresijų ar ne sezono metu. Kai verslas klesti, darbdaviams sunku rasti lanksčios/laikinos užimtą darbo jėgos. Daugiausia taip yra todėl, kad tradiciniai tokios darbo jėgos šaltiniai išsekę: moterys dabar linkusios dirbti visą darbo laiką, o išsilavinimo siekimas daro neįmanomą samdyti jaunimą laikiniems darbams. Įvairių tyrimų duomenimis, įsidarbinimas ir gaunamos pajamos yra pagrindiniai veiksniai, didinantys migravimo potencialą (Lee 1966). Migracijos teorijose vadinami stūmimo ir traukos veiksniai gali būti išskiriami tik sąlyginai, nes stūmimas ir trauka yra tik santykiniai rodikliai. Priklausomai nuo lyginamų valstybių, subjektų, kurie lygina alternatyvas, tie patys veiksniai gali atlikti skirtingus vaidmenis.

Migracijos srautus būtina reguliuoti taip, kad jie skatintų aukštos kvalifikacijos darbo jėgos, kurios įdarbinimas prisideda prie ekonomikos plėtros, atvykimą. Taip pat būtina atitinkamai gerinti ekonominę ir socialinę aplinką, kuri didintų Lietuvos patrauklumą pritraukiant aukštos kvalifikacijos darbo jėgą. Lietuvoje pritraukta aukštos kvalifikacijos darbo jėga galėtų prisidėti prie ekonomikos plėtros, kuri būtų paremta darbo našumo augimu. Atsižvelgiant į augantį darbo jėgos poreikį, šiuo metu Lietuvoje vyksta aktyvi diskusija dėl asmenų iš trečiųjų šalių įsivežimo galimybių ir priemonių, palengvinančių šių asmenų įdarbinimą. Valstybė taip pat stengiasi reaguoti į darbdavių poreikius, susijusius su atsivežtinės darbo jėgos panaudojimu šalies įmonėse. 2007 m. liepos 4 d. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu buvo patvirtintas profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašas pagal ekonominės veiklos rūšis 2007 m. II-ajam pusmečiui. Šiame įsakyme nustatoma, kokių profesijų asmenims gali

būti išduodami leidimai darbui Lietuvoje, t. y. nustatoma, kokių profesijų darbuotojų trūksta ir šis trūkumas riboja įmonės veiklos galimybes (Malaiškienė 2007).

Pažymėtina, kad šių teisės aktų nuostatos visų pirma užtikrina, jog darbuotojai iš trečiųjų šalių Lietuvos darbo rinkoje būtų pasitelkiami tik tuose sektoriuose, kuriuose yra identifiкуotas vietinės ir kitų ES šalių-narių darbo jėgos trūkumas, aiškiai ribojantis įmonių veiklos galimybes, ir ribotam darbo sutarčių laikotarpiui, įvertinant grįžtančios emigravusios ir vietinės darbo jėgos srautus. Kartu įtvirtinamas prioritetas aukštos kvalifikacijos asmenims įdarbinti žemą kvalifikaciją turinčių asmenų atžvilgiu.

Iš atlikto Ekonominio ir teisinių konsultacijų centro mokslinio tyrimo darbo tema „Darbo rinkos analizė ir pasiūlymai darbo jėgos trūkumo problemai spręsti, atsižvelgiant į šalies plėtros ūkio plėtros prognozę 2008-2015 metais“ (Siūlomi Lietuvos migracijos politikos principai 2008), matyti, kad nepaisant oficialios ES darbo rinkos politikos, kuri palyginti palanki migracijai iš trečiųjų šalių, ekonomiškai išsivysčiusių ES valstybių (Vokietijos ir Prancūzijos) pavyzdžiai rodo, jog imigrantų panaudojimas darbo trūkumo problemai spręsti yra efektyvus ir naudingas šaliai-akceptoriai tik trumpuoju laikotarpiu, nes:

- ✓ Imigrantų nedarbo lygis vidutiniškai statistiškai aukštesnis už vietinės darbo jėgos nedarbo lygį.

- ✓ Ekonominio nuosmukio laikotarpiu imigrantai tampa papildoma našta valstybei, t. y. socialinės paramos gavėjais.

- ✓ Imigrantai kelia socialines-kultūrines problemas (kalbos barjeras, kolizija su vietine bendruomene, stigmatizacija (Socialinė stigmatizacija – kurios nors grupės atskirtis nuo visuomenės, neigiamas visuomenės požiūris į ją), adaptacijos ir kultūrinės integracijos sunkumai).

- ✓ Imigrantai, kaip rodo statistika, yra viena iš esminių prastėjančios kriminogeninės situacijos ES priežasčių.

Tokiu būdu, migracija, kaip kompleksinis reiškinys, teikia ne tik ekonominę naudą, bet kartu yra susijęs ir su papildomų kaštų, tokių kaip socialinės išmokos imigrantų šeimoms, visuomeninio imigrantų integravimo išlaidos, blogėjanti kriminogeninė situacija ir su tuo susijusios nusikaltimų prevencijos bei investicijų į asmens turto ir sveikatos saugumo priemonės išlaidos ir kitų panašių kaštų, atsiradimu.

Apibendrinant galima teigti, kad migracija yra dinamiškas procesas, kuris daro reikšmingą įtaką ekonominei bei socialinei aplinkai – ne tik šalyje, į kurią imigruojama, bet ir visoje Europos Sąjungoje. Nustačius migracijos srautus, jos priežastis bei pasekmes, galima imtis atitinkamų priemonių, skirtų migracijos įtakai reguliuoti. Efektyvios, subalansuotos migracijos kontrolės priemonės prisidėtų ir prie stabilios ekonominės bei socialinės aplinkos kūrimo.

Imigracijos poveikis Lietuvos darbo rinkai

Darbo jėgos trūkumas yra auganti našta Lietuvos ekonomikai. Darbuotojų praradimą įmonės siekia užpildyti naujais darbuotojais, tačiau bet kokia personalo kaita reikalauja papildomų sąnaudų ir pereinamojo

laikotarpio rasti tinkamos kvalifikacijos darbuotojus arba tą kvalifikaciją suteikti. Įmonės pačios imasi mokyti naujus darbuotojus. Per 2005 m. darbo biržoje įregistruota 102 tūkst. darbo vietų nuolatiniam ir apie 22 tūkst. laikinam darbui. Darbo biržos duomenimis, jai tarpininkaujant įdarbinta per 109 tūkst. darbo ieškojusių asmenų.

Darbo jėgos trūkumą potencialiai gali kompensuoti:

- investicijos į esančius darbuotojus keliant jų našumą;

- investicijos į technologijas, kurios leistų sumažinti reikalingų darbuotojų skaičių;

- papildomos darbo jėgos pritraukimas į darbo rinką, pavyzdžiui, imigrantų iš kitų valstybių ar iš neaktyvios darbo jėgos Lietuvoje.

Pagrindiniai darbuotojų migracijos į Lietuvą trukdžiai yra administraciniai apribojimai, taikomi ne ES šalių piliečiams. Lietuva yra atvėrusi savo darbo rinką ES valstybių narių piliečiams ir negali taikyti kitokių taisyklių įdarbinant ir užtikrinant darbo sąlygas nei Lietuvos gyventojams. Tačiau Lietuva taiko griežtas administracines procedūras darbuotojams, kurie norėtų įvažiuoti dirbti į Lietuvą iš trečiųjų šalių. Nežiūrint to, darbdaviai stengiasi pritraukti darbuotojų iš trečiųjų šalių, kad jiems galėtų mokėti mažiau nei iš ES šalių. Lietuvos įmonės pageidauja importuoti darbuotojus iš artimųjų kaimynių iš rytų – Baltarusijos, Rusijos, Ukrainos – tiek kvalifikuotam darbui, tiek nekvalifikuotam. Lietuvos darbo rinka patraukli darbuotojams iš kaimyninių valstybių dėl aukštesnių atlyginių – vidutinė mėnesio alga yra 4 kartus didesnė nei Ukrainoje ar 8 kartus nei Rusijoje. Pasak Statistikos departamento, 2004 m. imigravo 2 585 žmonės. Lietuvos darbo birža per 2004 m. išdavė 844 leidimus užsieniečiams dirbti Lietuvoje. Vien per pirmąjį 2005 metų pusmetį leidimai dirbti Lietuvoje buvo išduoti 881 užsieniečiui – daugiau nei 2004-aisiais per visus metus. Daugiausia užsieniečių įsidarbino Vilniuje – 377, Klaipėdoje – 295, Gargžduose – 65, Kaune – 59. Paprastai darbuotojai iš kitų šalių atvyksta dirbti į konkrečias, jiems sukurtas darbo vietas – atskiri specifiniai statybos ar remonto verslai be imigrantų specifinių kvalifikacijų negalėtų veikti. Migracijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos daugiausia leidimų laikinai gyventi išduoda Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos piliečiams.

Pagrindinė leidimų dirbti išdavimo kliūtis yra leidimo dirbti Lietuvoje išdavimo sąlygos ir griežta tvarka, įteisinta Užsieniečių teisinės padėties įstatymu (Kasnauskienė 2006). Įmonėms įsivežti leidžiama tik tuos darbuotojus, kokių nėra Lietuvoje. Lietuva šiuo klausimu vis dar neturi jokios aiškos strategijos, o ir patį procesą lėtina administracinės kliūtys. Pavyzdžiui, norintys pasamdyti darbuotoją iš trečiųjų šalių turi įrodyti, kad jie negali rasti darbuotojų į šias vietas Lietuvoje. Blogiausia, kad tinkančio darbuotojo „ieškojimas“ gali trukti apie 6 mėnesius, o tai labai stabdo ir neleidžia planuoti įmonės veiklos. Vienas iš šio klausimo sprendimo būdų būtų reikalavimo, jog įsivežti galima tik darbuotojus, kurių nėra Lietuvos darbo rinkoje, atsisakymas arba leidimo išdavimo laikas turėtų iš esmės sutrumpėti. Tačiau ar toks sprendimas neiškreiptų darbo rinkos vietinių gyventojų atžvilgiu?

Globalizacija ir didėjantis rinkų atvirumas lėmė ne tik sparčią šalies ūkio plėtrą, bet ir mažėjančią vietinės darbo jėgos pasiūlą. Įvertinant Lietuvos ekonomikos augimą ir jo priklausomybę nuo išorinių veiksnių, darbo jėgos struktūriniai pokyčiai (pirmiausia staigi ir didelė darbo jėgos emigracija) gali neigiamai atsiliepti tolesnei Lietuvos ūkio plėtrai, ypač darbui imliuose šalies ūkio sektoriuose. Darbo ir socialinių tyrimų instituto 2006 metais atlikto Darbo jėgos paklausos ir darbo vietų užpildymo problemų tyrimo duomenimis, dauguma darbdavių vienaip ar kitaip susiduria su darbo vietų užpildymo problemomis. Apklausoje dalyvavusių 63,3 proc. darbdavių nurodė, kad nuolat arba gana dažnai susiduria su laisvų darbo vietų užpildymo problemomis, o per metus nuo apklausos pradžios 53,5 proc. įmonių buvo patyrę darbuotojų trūkumą. Lietuvos darbo biržos duomenimis, penkių - Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Utenos ir Vilniaus - apskričių didžiuosiuose miestuose 2006 m. registruota laisvų darbo vietų pasiūla viršijo galinčių jas užimti ieškančiųjų darbo skaičių (Siūlomi Lietuvos migracijos politikos principai 2008). Atskirose teritorijose egzistavo dideli darbo pasiūlos ir paklausos skirtumai. Pagal atskiras profesijas registruojamų darbo vietų skaičius gerokai viršija bedarbių skaičių. Regionuose ypač trūko sveikatos priežiūros, veterinarijos ir farmacijos specialistų. Analogiška padėtis ir pagal atskirus ekonomikos sektorius. 2006 m. kvalifikuotų žemės ūkio specialistų perteklius registruotas visuose šalies miestuose ir rajonuose, pramonės – išskyrus Kauno, Jonavos, Kaišiadorių, Šiaulių, Akmenės, Mažeikių, Utenos ir Švenčionių, paslaugų – išskyrus Klaipėdos, Pasvalio, Šiaulių ir Vilniaus darbo rinkas. Statybos sektoriuje kvalifikuotų specialistų stygius yra visose apskrityse, išskyrus Marijampolės, Tauragės ir Utenos. Darbo jėgos paklausa gerokai viršija darbo jėgos pasiūlą visų didžiųjų miestų darbo rinkose.

Pastarųjų metų tendencijos šalies darbo rinkoje nėra džiuginančios - darbo jėgos paklausa beveik du kartus viršija jos (darbo jėgos) pasiūlą. 2007 m. lapkričio 12 d. Lietuvos darbo birža skelbė, kad darbdaviai per pirmus devynis šių metų mėnesius teritorinėse darbo biržose įregistravo 104,5 tūkst. laisvų darbo vietų, iš jų 94,2 tūkst. neterminuotam darbui ir 10,3 tūkst. terminuotam darbui, t.y. 12,4 proc. daugiau nei tą patį 2006 m. laikotarpį. Tačiau per devynis 2007 metų mėnesius į teritorines darbo biržas kreipėsi 141,6 tūkst. ieškančių darbo asmenų, arba per 6 proc. daugiau negu praėjusiais metais per tą patį laikotarpį. Darbo rinkoje papildomai remiami asmenys (papildomai remiami asmenys yra nėščios moterys, motina arba tėvas bei kiti asmenys, faktiškai auginantys vaiką iki aštuonerių metų) sudarė 57 proc. besikreipiančiųjų. Pažymėtina, kad apie 40 proc. į darbo biržas besikreipiančių bedarbių neturi jokio profesinio pasirengimo, 22 proc. – nedirbė daugiau kaip 2 metus. Jaunimas tarp besikreipiančių sudarė apie 18 proc. Kas ketvirtas darbo ieškantis asmuo vyresnis kaip 50 metų amžiaus, kas trečias - gyvena kaimo vietovėse. Moterys sudarė 54,6 proc., vyrai - 45,4 proc. visų įregistruotų bedarbių. 2007 metų spalio 1 d. darbo ieškojo daugiau kaip 91,1 tūkst. žmonių, iš jų bedarbio statusą turėjo 59,0 tūkst. asmenų. Dar beveik 21,0 tūkst. įregistruotų darbo biržoje asmenų dalyvauja laikino

užimtumo priemonėse. Kartu stebima tendencija, kad Bedarbių struktūroje didėjo vyrų ir jaunų bedarbių dalis, o ilgalaikių ir vyresnių kaip 50 m. bedarbių dalis mažėjo.

Darbo jėgos stoka Lietuvai yra itin aktuali problema, kurią įvardina ne tik mūsų šalies verslas, bet ir užsienio investuotojai. Šiandien Lietuvos darbo rinkoje labiausiai trūksta kvalifikuotų darbininkų (naujausiais Lietuvos darbo biržos duomenimis, kas antras darbo pasiūlymas), tačiau egzistuoja ir nekvalifikuotos darbo jėgos stygius (kas ketvirta darbo vieta). Lietuvoje laipsniškai kylant pragyvenimo lygiui, kartu didėjant darbo jėgos trūkumui, bei siekiant ir toliau užtikrinti ekonominio augimo tempus, migracija tampa ne tik neišvengiamu, bet ir pageidautinu valstybei reiškiniu, kuris turi būti tinkamai ir efektyviai valdomas. Didėjant darbo jėgos paklausai ir pragyvenimo lygiui Lietuvoje, didėja valstybės patrauklumas imigrantams iš trečiųjų šalių, taip pat ir trečiųjų šalių imigrantams, jau gyvenantiems ES. Atsižvelgiant į tai, kad ES gyvenančių imigrantų struktūroje vyrauja imigrantai iš Turkijos ir Viduržemio jūros regiono, Lietuva suinteresuota kuo skubiau nusistatyti geografinius prioritetus ir imtis aktyvių priemonių migracijai iš prioritetinių valstybių skatinti (Siūlomi Lietuvos migracijos politikos principai 2008).

Esant dabartinei ekonominei situacijai ir egzistuojančiam teisiniam migracijos proceso reglamentavimui, Lietuva kol kas yra pajėgi konkuruoti su kaimyninėmis valstybėmis dėl darbo jėgos migracijos iš trečiųjų šalių, tačiau atsižvelgiant į vieną iš žemiausių darbo užmokesčių lygių ES Lietuvai sunku konkuruoti su daugeliu ES valstybių narių. Todėl Lietuvai, pasitelkus trūkstantį aukštos kvalifikacijos darbo jėgą iš trečiųjų šalių, svarbiausia plėtoti tuos ūkio sektorius, kur sukurama didžiausia pridėtinė vertė ir kurie gali auginti Lietuvos ekonomiką bei didinti jos konkurencingumą. Tokiu būdu galima pasiekti darbo užmokesčio augimo ir realių galimybių konkuruoti su kitomis ES valstybėmis narėmis.

Reaguojant į besikeičiančią situaciją darbo rinkoje dėl darbo jėgos trūkumo, 2006 metų pabaigoje LR Seimas padarydamas įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties (2006), pastabas sudarė naują galimybę išimtiniais atvejais užsieniečiams gauti naują leidimą leidimo pratęsimą dirbti šalyje neišvykus iš Lietuvos. Tai yra, kai užsienietis, atvykęs į Lietuvą pagal darbo sutartį, jau dirbo 2 metus vienoje iš ekonominės veiklos rūšių, kur yra nustatytas tam tikros profesijos darbuotojų trūkumas ir dėl to yra ribojamos įmonės, kurioje šis užsienietis dirba, veiklos galimybės. Tuo tikslu Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2007 metais kas pusmetį tvirtino Profesijų, kurių darbuotojų trūksta Lietuvos Respublikoje, sąrašą pagal ekonominės veiklos rūšis. Pažymėtina, kad pastaruoju metu labiausiai trūksta laivų korpusų specialistų, vairuotojų, statybininkų, suvirintojų, inžinierių, montuotojų. Profesijų sąrašas sudaromas atsižvelgiant į Lietuvos darbo biržoje registruotą darbo jėgos paklausą, kuri viršija darbo jėgos pasiūlą 2 kartus, ir darbo vietas, kurios yra neužpildytos 3 mėnesius.

2007 m. balandžio 25 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 416 „Dėl Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2007-2008 metų plano patvirtinimo“ (2007),

kuriuo patvirtino ekonominės migracijos reguliavimo strategiją. Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos rengimo tikslas – atsižvelgiant į esamą ekonominės migracijos būklę Lietuvoje, Europos Sąjungoje ir pasaulyje (nuo to priklauso ir migrantų, atvykstančių į Lietuvą verstis ekonomine veikla, skaičius, struktūra ir panašiai), nustatyti ilgalaikius ekonominės migracijos politikos tikslus ir prioritetus, kad spartaus ekonominio augimo sąlygomis Lietuvoje nepritrūktų darbo jėgos ir būtų išvengta kitų neigiamų šio proceso pasekmių. Šios strategijos nuostatų įgyvendinimo laikotarpis – 2007–2012 metai. Pagal šio plano 4.4 priemonę ir skatinant darbdavius apsirūpinti aukštos kvalifikacijos darbo jėga, nuo 2007 metų rugsėjo mėn. leidimo dirbti užsieniečiams išdavimo sąlygų ir tvarkos aprašas papildytas nauja nuostata, kad įdarbinant aukštos kvalifikacijos darbuotoją, teritorinė darbo birža pateiktus dokumentus turi išnagrinėti per 2 savaites, o leidimą dirbti Lietuvos darbo birža turi išduoti per 1 mėnesį. Anksčiau šis terminas buvo dvigubai ilgesnis. Atsižvelgiant į tai, kad užsienio darbo jėga turi būti pasitelkiama tik ribotiems laikotarpiams ir siekdami išlaikyti pertrauką tarp leidimų dirbti, reglamentuoti laikotarpiai, kuriems praėjus, užsieniečiai vėl gali atvykti į Lietuvos Respubliką dirbti: pagal darbo sutartį leidimas dirbti išduodamas iki 2 metų. Užsienietis gali vėl įsidarbinti praėjus ne mažiau kaip 1 mėnesiui nuo išduoto leidimo dirbti galiojimo laiko pabaigos. Komandiravimo atvejais leidimas dirbti išduodamas 1 metams ir gali būti pratęstas dar 1 metams, o vėliau užsienietis vėl gali atvykti praėjus ne mažiau kaip 3 mėnesiams nuo išduoto leidimo dirbti galiojimo laiko pabaigos. Siekiant optimizuoti šį procesą Lietuvos darbo biržos internetinėje svetainėje 2007 metais sukurtas skyrius „Užsieniečių įdarbinimas“, kur teikiama visa informacija apie užsieniečių įdarbinimą Lietuvoje. Toks skyrius, kur informacija bus pateikta ir rusų kalba, 2008 metų pirmąjį pusmetį bus sukurtas ir iš trečiųjų šalių ieškantiems darbo asmenims.

Ne vien ekonominis, bet daugiau politinis Lietuvos prioritetas turėtų būti teikiamas veiksams, skirtiems į darbo rinką pritraukti daugiau Lietuvos, ES piliečių ir teisėtai ES gyvenančių migrantų. Pati imigracija iš trečiųjų šalių savaime nėra ilgalaikis demografinių pokyčių keliamų problemų sprendimas – tai tik viena iš galimybių. Efektyvus pasinaudojimas migracijos teikiama galimybėmis tiesiogiai priklauso nuo to, kaip sėkmingai migrantai integruojasi priimančiojoje visuomenėje. Todėl reikia gerinti migrantų integraciją į darbo rinką, taip pat kiek įmanoma efektyviau išnaudoti ES paramos teikiamas galimybes (ES fondas trečiųjų šalių piliečių integracijai remti) ir bendradarbiavimą su socialiniais partneriais. Socialiniai partneriai, ypač profsąjungos, turėtų daugiau dėmesio skirti imigrantų integracijai per jų informavimą apie jų teises. Taip profsąjungos galėtų ir sėkmingiau apginti imigrantus nuo galimo išnaudojimo ir užtikrinti, kad imigrantai būtų pasitelkiami ten, kur reikia užpildyti laisvas darbo vietas, o ne ten, kur reikia pigios (ar beteisės) darbo jėgos.

Išvados

Atlikta mokslinės literatūros analizė rodo, kad migracija yra sudėtingas, sunkiai apibūdinamas ir

išmatuojamas procesas. Darytina prielaida, jog imigracija išsprendžia darbo jėgos trūkumo problemą esant ekonomikos pakilimui, tačiau ekonomikai pradedant stagnuoti ir šalyje mažėjant darbo jėgos poreikiui, imigrantai sukelia papildomų socialinių problemų. Todėl imigracija, kaip priemonė darbo jėgos trūkumo problemai spręsti, efektyvi tik trumpuoju laikotarpiu.

Augantis išduodamų darbo leidimų asmenims iš trečiųjų šalių skaičius rodo, kad Lietuvoje imigracija iš trečiųjų šalių didėja. Dabartinis Lietuvoje egzistuojantis teisinis reglamentavimas, susijęs su asmenų iš trečiųjų (ne ES) šalių įdarbinimu, vertintinas kaip tinkamas ir užtikrinantis galimybę išvengti neigiamų imigracijos padarinių. Įvairių tyrimų duomenimis, įsidarbinimas ir gaunamos pajamos yra pagrindiniai veiksniai, didinantys migravimo potencialą. Lietuvai papildomų darbuotojų poreikis galėtų būti patenkintas pritraukiant darbingo amžiaus imigrantus ne iš ES valstybių narių, bet, pirmiausia iš kaimyninių valstybių – Rusijos, Ukrainos, Baltarusijos, kadangi šiose valstybėse žemesnis pragyvenimo lygis.

Esant darbo jėgos trūkumui šalyje, ekonominiu požiūriu imigrantai daro teigiamą įtaką darbo rinkai: konkuruodami tarpusavyje, nulemdami pigią darbo jėgą, jie didina įmonių pelnus.

Literatūra

- Castles, S., Miller, M. (2003). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. 3rd ed. Guilford Press, New York, 23, 27.
- Daugherty, H. G., Kammeyer, K. C. W. (1995). *An introduction to population*. The Guilford press, New York, London.
- Douglas, S., Massey, (1993). „Theories of International Migration: A Review and Appraisal, *Population and Development Review*, 19, 435.
- Kasnauskienė, G. (2006). *Demografijos pagrindai*. Vilniaus universiteto leidykla, Vilnius.
- Kaczmarczyk, P., Okolski, M. (2005). *International migration in central and Eastern Europe – Current and future trends. UN expert group meeting on international migration nad developement UN/POP/MIG/2005/12*, 5 July 2005.
- Lee, E. S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3(1) (cit. Young, 1994).
- Lietuvos laisvos rinkos instituto tyrimas. (2006). *Migracija: pagrindinės priežastys ir gairės pokyčiams*, Vilnius.
- Malaiškienė, R. (2007). Užsieniečių įdarbinimas Lietuvos Respublikoje. Pranešimas skaitytas Europos verslo informacijos centre EIC Vilnius organizuotame seminare: *Užsieniečių įdarbinimas Lietuvoje – praktika ir galimybės*.
- Moiseenko, V. M. (1994). *Migracija naselenija. Enciklopedičeskij slovar narodonaselenija*. 23, Moskva.
- Petersen, W., Petersen, R. (1986). *Dictionary of demography terms, concepts, and institutions*. Greenwood press, New York, Westport, Connecticut, London.
- Siūlomi Lietuvos imigracijos politikos principai. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija, 2008 sausio 8 diena (pristatė Lietuvos Respublikos Vyriausybės Ekonominės migracijos reikalų komisijos posėdyje Užsienio reikalų ministerijos sekretoriaus Laimono Talat-Kelpša).
- Stockwell, E. G., Groat, H. T. (1984). *Word population. An introduction to demography*. Franklin Watts, New York, London, Toronto.
- Thorogood, D. (2005). Migration statistics in Europe – the effects of differences in concepts and definitions. 28th CEIES seminar Migration statistics. *Social and economic impacts with respect to the labour market*. Riga, 9-10 June 2005, 15.

- United Nations. (1998). Recommendations on Statistics of International Migration, Revision 1, *Statistical Paper*, 58,(1), United Nations, New York.
- Verbosky, S. (2006). Immigration in France: *The Economics and Politics of a Sensitive Issue*.
- Weiss, Th. L. (2003). Approches to and diversity of international migration. World Migration 2003. *Managing Migration. Challenges and Responses for people on the Move*, 2, IOM.
- Zlotnik, H. (2006). *The Theories of International Migration. Demography. Analysis and Synthesis. Treatise in Population Studies*, 2.
- Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties. (2004). *Valstybės žinios*, 73-2539.
- Lietuvos Respublikos Seimo priimtas įstatymas Nr. X-924 „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 2, 6, 7, 8, 11, 17, 18, 21, 25, 26, 28, 33, 34, 35, 40, 43, 46, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 64, 79, 88, 90, 93, 97, 99, 100, 101, 102, 104, 106, 113, 115, 127, 130, 131, 132, 136, 138, 140 straipsnių pakeitimo, įstatymo papildymo 49(1), 101(1), 140(1) straipsniais, 30, 105 straipsnių pripažinimo netekusiais galios, X skyriaus pavadinimo pakeitimo bei įstatymo priedo pakeitimo ir papildymo. (2006). *Valstybės žinios*, 137-5199.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 416 „Dėl Ekonominės migracijos reguliavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių“ 2007-2008 metų plano patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 49-1897.

MODERN PROCESSES OF MIGRATION AND THERE INFLUENCE ON THE LABOUR MARKET OF LITHUANIA

Summary

The aim of the paper is to carry out the analyzes of migration and to determine what influence it does on the labour market of LT. The analyzes of the scientific literature of the problem was carried out and the main factors influencing the migration were determined. At present existing legal regulation associated with the migration of a person and giving job to people of the third world countries in particular ensures possibility to prevent negative consequences of migration. Making effective use of the possibilities given by migration depends on how successfully migrants adapt to the society integrating in to it. That is why it is necessary to improve migrant's integration into labour market and to make the best use of the possibilities given by EU. Analyzes of immigrants in the country carry out recently revealed the possible interest of the Republic of Lithuania in the economical and political area. It is supposed that the demand of extra workers for Lithuania could be satisfied by attracting immigrants not from the countries of EU, but for Russia, Ukraine, Byelorussia, because the level of livelihood is lower there. Being the shortage of labour force in the country immigrants have positive influence of the labour market because competing among themselves they determine cheap labour force.

KEYWORDS: migration process, immigrants, job market.

Antanas Janušauskas, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedros docentas, biomedicinos mokslų daktaras, 32 mokslinių straipsnių autorius. Mokslinių interesų kryptys: visuomenės sveikata, studijų proceso optimizavimas ir karjeros ypatybės, visuomenės saugumas. Adresas Maironio g. 27. Kaunas. Telefonas (8 37) 30 36 68. El. paštas antanasjanusauskas@mrni.eu.

Egidijus Nedzinskas, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedros lektorius, Kauno technologijos universiteto edukologijos krypties doktorantas, 19 mokslinių straipsnių autorius. Mokslinių interesų kryptys: studijų proceso optimizavimas ir karjeros ypatybės, edukacinės ir mokymosi aplinkos, visuomenės saugumas. Adresas V. Putvinskio g. 70-403, Kaunas. Telefonas (8 37) 30 36 59. El. paštas e.nedzinskas@mrni.eu.

Arvydas Uleckas, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedros lektorius, 3 mokslinių straipsnių autorius. Mokslinių interesų kryptys: studijų proceso optimizavimas ir karjeros ypatybės, visuomenės saugumas. Adresas V. Putvinskio g. 70-403, Kaunas. Telefonas (8 37) 30 36 59. El. paštas arvydas.uleckas@mrni.eu

Povilas Vepšta, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedros lektorius, 3 mokslinių straipsnių autorius. Mokslinių interesų kryptys: studijų proceso optimizavimas ir karjeros ypatybės. Adresas V. Putvinskio g. 70-403, Kaunas. Telefonas (8 37) 30 36 59. El. paštas povilas.vepsta@mrni.eu.